

ضرورت مشارکت کتابداران و اطلاع رسانی پزشکی در تحقیقات مصوب دانشگاه

علوم پزشکی اصفهان از دیدگاه مجریان طرح های سال ۱۳۸۲*

سید محمد رضا باطنی^۱، شهین مجیری^۲، مهدیه نیک آیین^۳، نوشین ممبینی^۴

چکیده

مقدمه: میزان پیشرفت علمی، فنی و اقتصادی یک جامعه با میزان تولید اطلاعات و دستیابی مدیران، پژوهشگران و کارشناسان به آن اطلاعات، به طور مستقیم ارتباط دارد بنابراین پژوهش حاضر به تعیین ضرورت مشارکت کارکنان و اطلاع رسانی پزشکی در تحقیقات مصوب دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از دیدگاه مجریان طرح ها در سال ۱۳۸۲ پرداخته است.

روش بررسی: این پژوهش، از نوع کاربردی و از دسته مطالعات توصیفی می باشد. جامعه پژوهش کلیه مجریان طرح های مصوب پژوهشی سال ۱۳۸۲ حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بوده که از بین ۴۲۰ مجری طرح های مصوب تعداد ۹۶ نفر طبق نمونه انتخاب شدند.

جمع آوری اطلاعات در این پژوهش با استفاده از پرسشنامه انجام شد و پس از تکمیل، پاسخ های داده شده به سوالات پرسشنامه وارد کامپیوتر گردید و با استفاده از نرم افزار آماری SPSS به تحلیل اطلاعات پرداخته شد. برای سنجش اعتماد یا پایایی پرسشنامه از ضریب Cronbach Alfa و برای سنجش روایی از روایی صوری و محتوایی استفاده شد.

یافته ها: نتایج پژوهش نشان داد که ۸۱/۳ درصد از مجریان طرح های پژوهشی سال ۱۳۸۲ اظهار نظر کرده بودند که حضور کتابداران و اطلاع رسانی پزشکی در تیم های تحقیقاتی لازم است.

نتیجه گیری: با توجه به دیدگاه مثبت اکثر مجریان طرح های تحقیقاتی پیشنهاد شد از این نیروها در تیم های تحقیقاتی، مشابه مشاورین آمار، استفاده شود.

واژه های کلیدی: پژوهش - پژوهش در خدمات بهداشتی - کتابداران - مشاوران

نوع مقاله: تحقیقی

پذیرش مقاله: ۸۵/۲/۱۴

اصلاح نهایی: ۸۴/۱۲/۲۱

وصول مقاله: ۸۴/۹/۵

مقدمه

که این درصد در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران ۰/۵ درصد می باشد (۲ و ۳).

در این میان تحقیقات پزشکی حوزه وسیعی از کل تحقیقات را به خود اختصاص داده است (۴). هدف

افزایش مراکز علمی، تحقیقی و دانشگاهی، پژوهشگران را از یک طرف با انبوهی از اطلاعات روبرو ساخته است و از سوی دیگر پراکندگی و عدم نظم و کنترل این اطلاعات موجب عدم دسترسی آسان پژوهشگران به این اطلاعات شده است (۱) بنابراین می توان گفت که تولید و مصرف اطلاعات در یک جامعه، شاخص اصلی رشد و توسعه محسوب می شود.

امروزه جوامع پیشرفته حدود ۳ درصد از درآمد ناخالص ملی خود را صرف هزینه های تحقیقاتی می کنند

* این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی شماره ۸۳۳۴۴ است که توسط معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان حمایت شده است.

۱. مربی گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (نویسنده ی مسؤل)

E-mail: bateni@mng.mui.ac.ir

۲. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

۳. کارشناس کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

عنوان پل ارتباطی بین تولید کنندگان اطلاعات و محققان قرار می گیرند؛ بنابراین شایسته است تا مسئله به کارگیری این نیروها در تیم های تحقیقات پزشکی مورد بررسی قرار گیرد .

هدف کلی این پژوهش نیز تعیین ضرورت مشارکت کتابداران و اطلاع رسانی پزشکی در تحقیقات مصوب دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از دیدگاه مجریان طرح ها در سال ۱۳۸۲ بود .

روش بررسی

جامعه مورد پژوهش در این مطالعه ی توصیفی شامل ۴۲۰ نفر مجریان طرح های تحقیقات مصوب سال ۱۳۸۲ دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بود که از این عده ۹۶ نفر به عنوان نمونه به صورت تصادفی مورد پرسش واقع شدند.

با توجه به خصوصیات و ویژگیهای جامعه ی پژوهش، از پرسشنامه برای گرد آوری اطلاعات استفاده شد. پرسشنامه شامل ۲۸ سؤال بود؛ که ۷ سؤال مربوط به اطلاعات مجری هر طرح و ۸ سؤال باز و ۱۴ سؤال بسته بود. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه با استفاده از نظرات کارشناسان و استادان مورد تایید قرار گرفت و پایایی آن با ۷۸ درصد ضریب Cronbach Alfa تایید شد.

روش کار برای به دست آوردن اطلاعات از نمونه انتخابی بدین ترتیب بود که ابتدا پژوهشگر به معاونت پژوهشی دانشگاه مراجعه و فهرست کلیه طرح های مصوب سال ۱۳۸۲ را بر اساس نام مجریان طرح ها تقاضا و دریافت نمود و با توجه به حجم نمونه به صورت تصادفی از هر ۴ نفر یک نفر انتخاب شده و در مجموع برای ۹۶ نفر پرسشنامه همراه با پاکت (جهت برگرداندن پرسشنامه تکمیلی) ارسال و جواب دریافت گردید.

پس از جمع آوری پرسشنامه های تکمیل شده

اطلاع رسانی در زمینه های پژوهشی تأمین نیازهای اطلاعاتی پژوهشگران، افزایش توان علمی و تحقیقاتی، آگاه سازی از یافته های علمی دیگران و احتراز از دوباره کاری است. از طرفی دانش پزشکی و علوم مرتبط با آن از جمله علمی است که دائماً در حال تغییر و توسعه است و افراد شاغل در گروه پزشکی به دلیل مسئولیت خطیرشان که با مرگ و زندگی افراد جامعه ارتباط پیدا می کند لازم است تا از آخرین و تازه ترین اطلاعات در رشته خود با خبر باشند و این مهم با استفاده از منابع اطلاعاتی پزشکی امکان پذیر است (۵).

امروزه اطلاعات نوعی سرمایه ملی محسوب می شود و فعالیت های مربوط به گردآوری و پردازش و ذخیره ی اطلاعات، پشتوانه هر گونه رشد و توسعه است.

یک بررسی انجام شده در بلژیک نشان می دهد که پژوهشگران و استفاده کنندگان از منابع اطلاعاتی حتی در زمینه تخصصی خودشان نیز آگاهی های لازم را ندارند (۶ و ۷).

طبق پژوهشی مشخص گردیده است که درصد کمی از پژوهشگران علوم پزشکی از منابع روز آمد استفاده می کنند و مهمترین مشکل در زمینه عملکرد گروههای تحقیقاتی پزشکی عدم دستیابی به مطالب علمی روز آمد می باشد. دلایل عدم دستیابی پژوهشگران به آخرین یافته های علمی به ترتیب اولویت عبارتند از : نبود آگاهی از وجود منابع، مشغله کاری و کمبود وقت، پراکندگی نتایج تحقیقات، عدم همکاری کتابدار با محقق و دور بودن کتابخانه با محل کار (۶ و ۸).

در یک نگرش سیستمی، اگر پژوهشگران و اطلاع رسانی را به عنوان اجزاء یک سیستم واحد بنگریم، استفاده از تخصص آنان در کنار پژوهشگران امکان انجام موارد بسیاری از فعالیت های پژوهشی را میسر می سازد. از آنجایی که امروزه کتابداران و اطلاع رسانی به عنوان مشاوران حرفه ای و اطلاعاتی محسوب می شوند و نیز به

با استفاده از نرم افزار SPSS و با همکاری مشاور آمار، جداول توزیع فراوانی متناسب با اهداف و سؤالات پژوهش تهیه گردید.

یافته ها

یافته های پژوهش نشان داد که ۸۱/۳ درصد از مجریان طرح های پژوهشی سال ۱۳۸۲ در مورد بکارگیری کتابداران و اطلاع رسانی پزشکی به عنوان اعضای تیم های تحقیقاتی نظر مثبت داشتند.

از میان پاسخ دهندگان ۴۹ درصد بر ضرورت حضور کتابدار و اطلاع رسانی پزشکی در تیم تحقیق تأکید داشتند. بر مفید بودن حضور کتابداران در تیم تحقیق ۴۶/۹ درصد نظر مثبت دادند.

از میان پاسخ دهندگان، ۷۸/۹ درصد اظهار داشتند که از کتابداران و اطلاع رسانی پزشکی برای «مروری بر مطالعات گذشته» تحقیق خودشان کمک گرفته اند.

از بین پاسخ دهندگان، ۴۵/۹ درصد اظهار داشتند که در تمام مراحل تحقیق از کتابداران و اطلاع رسانی پزشکی کمک گرفتند.

از مجریان طرح ها، ۷۰/۸ درصد پاسخ دادند که از کتابداران پزشکی در امر جمع آوری اطلاعات جدید کمک گرفته اند.

از کتابداران پزشکی (۴۳/۸ درصد) در تهیه گزارش نهایی تحقیق به مجریان طرحها کمک کرده اند.

از مجریان طرح ها، (۳۳/۳ درصد) پاسخ دادند که از کتابداران در امر مشاوره و آموزش بکارگیری منابع، کمک گرفته اند.

از مجریان طرح ها، (۲۹/۲ درصد) علت طولانی شدن زمان جستجوی اطلاعات مورد نیاز خودشان را کمبود وقت اعلام کرده اند.

از مجریان (۳۷/۵ درصد) علت طولانی شدن زمان جستجوی اطلاعات مورد نیاز خودشان را عدم وجود کتابدار متخصص در تیم تحقیق دانسته اند.

از مجریان (۵۹/۴ درصد) علت طولانی شدن زمان جستجوی اطلاعات مورد نیاز خودشان را عدم دسترسی به منابع اعلام کردند.

از مجریان طرح ها، (۵۲/۹ درصد) پاسخ دادند که از کتابداران پزشکی در تهیه گزارش نهایی پژوهش کمک گرفته اند.

از مجریان طرح ها، (۴۳/۸ درصد) نیز اظهار داشتند که می توان از کتابداران پزشکی در تهیه گزارش نهایی تحقیق کمک گرفت.

بحث

نتایج این تحقیق نشان داد که ۸۱/۳ درصد از مجریان طرح های پژوهشی سال ۱۳۸۲ اظهار نظر کرده بودند که حضور کتابداران و اطلاع رسانی پزشکی در تیمهای تحقیقاتی لازم است. بنابراین ضرورت و سودمندی حضور کتابداران و اطلاع رسانی پزشکی در تیم های تحقیقاتی مشهود بوده و بهتر است از این نیروها مانند مشاورین آمار در تیم های تحقیقاتی استفاده شود تا آنان قادر باشند از تخصص و تجربه خودشان در امر جمع آوری اطلاعات مربوط به سابقه تحقیق، اطلاعات جدید و مورد نیاز تحقیق و همچنین کمک در جمع آوری و دسته بندی نتایج به دست آمده از تحقیق و در نهایت تهیه و تنظیم گزارش نهایی پژوهش مشارکت داشته باشند. زیرا در تحقیقی که در چند بیمارستان با مشارکت کتابداران پزشکی به عنوان اعضای تیم تحقیق انجام شد مشخص گردید که ۱۰۰ درصد پزشکان در بخش مراقبتهای نوزادان و ۹۰ درصد از پزشکان در بخش ارتوپدی بیمارستان های تحت مطالعه از نتایج حضور کتابداران پزشکی در تیم های تحقیقاتی رضایت داشتند و

کتابخانه های دانشگاهی و دانشکده ای استفاده بیشتری به عمل آید.

ارتباط مشترک محققان و اطلاع رسانی پزشکی با تیم های تحقیقاتی خارج از کشور به منظور بهره گیری تجارب و یافته های علمی جدید در جهت بالا بردن توانایی کتابداران پزشکی در زمینه همکاری با تیم های تحقیقاتی صورت گیرد.

واحدهای درسی نظری و عملی برای دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی و شرکت در تیم های تحقیقاتی به عنوان کارآموزی جهت آشنایی آنان با مشکلات پژوهشگران علوم پزشکی در نظر گرفته شود.

حضور کتابداران و اطلاع رسانی پزشکی در تیم های تحقیقاتی به جای استفاده از نیروهای غیر متخصص و یا رزیدنت ها و دانشجویان کارورز به رسمیت شناخته شود.

پیشنهادات برای پژوهشهای آینده

بررسی علل و عوامل موثر در عدم استفاده پژوهشگران دانشگاه علوم پزشکی از کتابخانه و کتابداران پزشکی بررسی کاستی ها و نارسایی های سیستم آموزشی کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی در ارتباط با فعالیتهای پژوهشی و تقویت آن، جهت آماده سازی کتابداران پزشکی به منظور حضور و همکاری هر چه بیشتر آنان با پژوهشگران.

معتقد بودند که حضور و خدمات آنان باعث صرفه جویی در وقت آنان شده است (۹).

نتیجه گیری

با توجه به پیشنهادات مجریان طرح ها در زمینه همکاری و مشارکت کتابداران و اطلاع رسانی پزشکی پیشنهاد می شود، در راستای ایجاد بانک اطلاعات پژوهشی یک مرکز اطلاع رسانی توسط کتابداران پزشکی در دانشگاه علوم پزشکی ایجاد گردد که وظیفه آن تهیه اطلاعات مرتبط با متون گذشته تحقیقات، تهیه و گردآوری اطلاعات جدید و روز آمد، آموزش و مشاوره با پژوهشگران و تهیه گزارش نهایی پژوهشها باشد و به این منظور نتایج طرح های تحقیقاتی انجام شده به مرکز مذکور ارائه شود و پیگیری استفاده از نتایج طرح ها بر اساس یک برنامه منسجم توسط معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گردد.

به منظور افزایش توانایی این مرکز در زمینه فراهم سازی اطلاعات مرتبط با نیاز پژوهشگران علوم پزشکی، لازم است که ارتباطات الکترونیکی و استفاده از شبکه های اینترنت توسط کتابداران و اطلاع رسانی پزشکی گسترش یابد.

با توجه به دیدگاه مجریان طرح ها در زمینه همکاری کتابداران پزشکی در تیم های تحقیقاتی پیشنهاد می شود از دانش آموختگان کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی در

منابع

- ۱- صمد زاده، غلامرضا. بررسی نظرات پژوهشگران علوم پزشکی در زمینه ایجاد نمایه نامه پزشکی فارسی [پایان نامه کارشناسی ارشد]. تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، ۱۳۷۴.
- ۲- مکنون، رضا. بررسی روشهای تعیین اولویتهای تحقیقی توسط کمیسیون های شورای پژوهشهای علمی کشور. فصلنامه علمی و پژوهشی رهیافت ۱۳۷۵؛ ۲۴(۱۲): ۳۰.
- 3- Ting yin cheng G. Information seeking behavior of health professionals in Hong Kong: a survey of thirty seven Hospitals. Bolton of m Medical Library Asso 1996; 84 (1) : 32-40.
- ۴- آقا بخشی، علی. اطلاعات و فقر اطلاعات. اطلاع رسانی ۱۳۷۲؛ ۱۰ (۱) : ۲۳-۱۸.
- ۵- اعتماد، شاپور. تصویر علمی ایران و جهان. اطلاع رسانی ۱۳۷۳؛ ۱۰ (۴) : ۵۳-۴۲.
- ۶- حاجی ترخانی، امیر حسین. سر مقاله. مجله دانشگاه علوم پزشکی ایران ۱۳۷۰؛ ۱(۲) : ۷۵-۷۳.
- 7- Giuse NB, Huder J T, kafintaris S R. preparing librarians to meet to challenges of today's health care environment. J-Am-Med-Inform-Assoc 1997; 4(1): 57-67.
- 8- Wilson P. Unused relevant information in research and development. Journal of the American society for information science 1995; 46 (1): 45-51.
- 9- Schanall J. Evaluation of a clinical librarian at a university health Science library. BMLA 1976; 64(3) : 278- 281.